

Handleiding

digibordles Digiwijsheid

Inleiding

Digitale geletterdheid is in onze maatschappij niet meer weg te denken. Maar hoe leren kinderen nu eigenlijk wat echt en wat nep is in deze digitale samenleving? In de nieuwe boekenserie **Lees je digiwijs**, schrijven verschillende kinderboekenschrijvers én experts over onderwerpen die bij digitale geletterdheid horen. Een unieke combinatie van fictie en non-fictie.

Ter gelegenheid van het uitkomen van deze boekenserie ontwikkelde Zwijzen in samenwerking met Cubiss een aantal digibordactiviteiten rond het thema digiwijsheid. Je kunt deze activiteiten ook doen als jij of je leerlingen de boeken niet gelezen hebben.

Tip: doe de activiteiten in de Week van de Mediawijsheid, in 2020 van 6 tot en met 13 november!

Vorbereiding

Lees deze handleiding vooraf een keer door en klik even door de digibordles (pdf). Plan elke dag vaste tijden waarop je met de activiteiten aan de slag gaat. De activiteiten zijn zo ingedeeld dat je er vijf dagen lang 20 minuten aan kunt besteden. Maar je bent natuurlijk vrij om meerdere activiteiten op één dag te doen.

Benodigde materialen:

- Digibordactiviteiten Digiwijsheid (pdf)

Dag 1: Hoe digiwijs zijn jullie eigenlijk?

Doe vandaag eerst klassikaal de quiz. Noteer steeds het antwoord dat de klas geeft.
Dit zijn de juiste antwoorden:

Vraag 1: c

Vraag 2: d

Vraag 3: a en b

Vraag 4: b

Vraag 5: d en e

Vraag 6: b en c

Vraag 7: a

Vraag 8: a

Een uitleg bij de goede antwoorden staat in de digibordles.

Dag 2: Veilig online

Vandaag kijken we aan de hand van verschillende voorbeelden naar phishing, en leren de leerlingen hoe je een goed wachtwoord maakt.

Phishing

Er verschijnt steeds een bericht in beeld, waarbij de vraag is: wat doe je? Er zijn meerdere goede (en foute!) antwoorden. Bespreek wat je het beste kunt doen. En waarom? Hoe weet je nou of dit bericht echt is, of nep?

• Bericht 1: e-mail

In deze mail wordt de ontvanger gevraagd om geld te storten, en als dank ontvangt hij nog veel meer geld! Dat klinkt te mooi om waar te zijn. En dat is het dan ook.

Hebben de leerlingen de taalfouten ook gezien? Dit is vaak ook een signaal dat een bericht niet echt is. Echte bedrijven en serieuze mensen schrijven zonder fouten of laten hun teksten nakijken voordat ze op 'zenden' klikken.

Jaarlijks zijn er duizenden mensen die hier toch in trappen. Die mensen raken heel veel geld kwijt en zien er nooit meer wat van terug.

• Bericht 2: appje

Dit bericht lijkt van een bank te komen. Er is een probleem, en om het op te lossen moet je wat gegevens doorgeven. Maar wel snel!

Digibordles Digiwijsheid

Ook in dit soort berichten trappen heel veel mensen. Waarom? Omdat het zo op het oog echt lijkt. Het komt van een bank, die weten toch wel wat ze doen? Maar iedereen kan wel zeggen dat hij van een bank is. En banken zullen nooit via een appje om gegevens vragen, en zéker niet om wachtwoorden.

Maar wat kunnen de leerlingen nou doen als ze zo'n appje ontvangen? Ze kunnen:

- niks doen: niet op reageren
- hun ouders waarschuwen
- de bank bellen

Of al die dingen. Ze moeten er in elk geval niet op ingaan. Het is goed om het aan de ouders te laten zien, en de bank te bellen, zeker bij twijfel. Zij kunnen dan vertellen of het echt is. Als een bank veel meldingen krijgt van dit soort nepberichten, kunnen zij hun klanten laten weten dat ze extra voorzichtig moeten zijn omdat er nepberichten in omloop zijn. Daarmee worden dus andere mensen geholpen.

• Bericht 3: bevestigingsmail van een socialmediaplatform

Als je ergens een account aanmaakt, moet je je emailadres bevestigen. Dat is bedoeld als extra check: anders kan iemand anders met jouw e-mailadres overal accounts aanmaken. Als de leerling zich net heeft aangemeld voor TikTok, dan is deze mail echt, en moet hij op de bevestigingslink klikken om de aanmelding af te ronden.

Daarom staat er op het eind ook: *Heb je je niet aangemeld voor TikTok? Negeer dan deze mail.* Dan heeft dus iemand anders, per ongeluk of expres, geprobeerd om met dat emailadres een account aan te maken.

Wachtwoord maken

We kijken eerst naar hoe het niet moet, en vragen naar de ervaringen van de leerlingen met het maken van een wachtwoord.

Vervolgens bespreken we een checklist voor het maken van een sterk wachtwoord, en gaan we zelf aan de slag. Doe vooral ook zelf mee!

Dag 3: Wat is nep en wat is echt op sociale media?

Vandaag bespreken we in hoeverre sociale media de werkelijkheid laten zien.

1. De eerste video brengt in beeld hoe foto's op sociale media vaak niet de hele waarheid vertellen en soms zelfs helemaal nep zijn.

2. Met de vraag 'Post jij zelf alleen leuke dingen op sociale media?' wordt de klas geprikkeld om naar hun eigen online gedrag te kijken. Alleen leuke dingen plaatsen is natuurlijk niet erg. Sociale media zijn er juist omdat ze leuk zijn. Maar het wordt een probleem als je alles gelooft wat je ziet. Leerlingen moeten niet vergeten dat er ook in het leven van influencers, met duizenden of zelfs miljoenen volgers, minder leuke dingen gebeuren, en foto's en video's maar een momentopname zijn en sterk bewerkt kunnen zijn.
3. Mogelijke redenen die leerlingen kunnen aanvoeren waarom mensen op sociale media niet altijd eerlijk zouden zijn over wat ze meemaken:
 - Stoer willen doen.
 - Ze denken dat ze zo meer vrienden krijgen.
 - Ze worden betaald door een bedrijf waarvoor ze een product in beeld brengen.
 - Meer volgers krijgen (en zo meer verdienen aan bedrijven die hun product willen verkopen aan die volgers).

Dag 4: Nepnieuws

We kijken naar een grappig filmpje van De Speld.

1. Het filmpje van De Speld over hervormingen in het onderwijs is natuurlijk nep.
2. De Speld maakt dit filmpje voor de grap.
3. Anderen redenen om nepnieuws te maken zijn:
 - Geld verdienen: door meer mensen naar een website te lokken verdienen de eigenaars van de website meer geld aan de bedrijven die adverteren op hun website.
 - Ervoor zorgen dat mensen op een bepaalde kandidaat stemmen bij een verkiezing.
 - Mensen bang maken zodat ze dingen gaan doen die ze anders niet zouden doen, bijvoorbeeld demonstreren tegen de komst van asielzoekers.
4. Met deze oefening bespreken we hoe je nepnieuws beter kunt leren herkennen. Mogelijke antwoorden hier zijn:
 - Kijken of het bericht ook bij andere bronnen te vinden is.
 - Kijken of de bron betrouwbaar is.
 - Kijken wie het geschreven heeft.
 - Navragen bij iemand die er verstand van heeft.

Dag 5: Maak je eigen nepnieuws!

Met deze opdracht worden de leerlingen bewust gemaakt van het gemak waarmee een nepbericht gemaakt kan worden. En het is natuurlijk gewoon een leuke schrijfofdracht!

Tip: maak in de volgende schoolkrant een rubriek 'Nepnieuws' en plaats daar een aantal berichten die voortkomen uit deze opdracht.

Bonusopdracht

In deze puzzel ben je eigenlijk bezig met programmeren: een instructie schrijven voor een computer.

De goede antwoorden zijn:

Vraag 1: b.

Vraag 2: kan op meerdere manieren. Schrijf een aantal instructies uit op het digibord, terwijl de klas aanwijzingen geeft.

Vraag 3: Loop rond en help de leerlingen bij wie dat nodig is.

Voor leerlingen die enthousiast worden van dit soort puzzels, is leren programmeren misschien leuk. Scratch is een programmeertaal speciaal voor kinderen, waarmee kinderen bijvoorbeeld zelf hun eigen spelletjes of muziek kunt maken.